

NATURA-ARVION TARVEHARKINTA

Riitta Lehtonen 2004

KITTILÄ
Köngäs ja Tepasto

***Ounaslohen
ranta-asemakaava***

15.1.2004
Juha Erjanti, DI
0400-515235

Sisällysluettelo

1. Johdanto

1.1. Natura-arvioinnin tarve

2. Ounasjoki ja Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi Natura 2000-alueet

2.1. Ounasjoen suojellut luontotyytit

2.1.1. Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit (3210)

2.1.2. Tulvaniityt (6450)

2.1.3. *Alnus glutinosa* ja *Fraxinus excelsior*-tulvametsät* (91E0)

2.2. Ounasjoen Natura 2000-alueen kuvaus

2.3. Ounasjoen kalakanta

2.4. Ounasjoen linnusto

2.4.1. Kurki *Grus grus*

2.4.2. Laulujoutsen *Cygnus cygnus*

2.4.3. Liro *Tringa glareola*

2.4.4. Suokukko *Philomachus pugnax*

2.4.5. Vesipääsky *Phalaropus lobatus*

2.4.6. Lapintiira *Sterna paradisaea*

2.4.7. Sinirinta *Luscinia svecica*

2.5. Ounasjoen linnustos D I-lajien suojeluarvo ja uhanalaisuusindeksit

2.6. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi-alueen suojellut luontotyytit

2.6.1. Pikkujoet ja purot, vuorten alapuoliset tasankojoet (3260)

2.6.2. Aapasuot*(7310)

2.6.3. Puustoiset suot *(91D0)

2.6.4. Luonnonmetsät (9010)

2.7. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi Natura 2000-alueen kuvaus

2.8. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueen luontodirektiivin liitteen II lajit

2.8.1. Karhu *Ursus arctos*

2.8.2. Saukko *Lutra lutra*

2.8.3. Lettorikko *Saxifraga hirculus*

2.9. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueen lintudirektiivin liitteen I lintulajit

3. Suunnittelualue

4. Hankkeen vaikutukset Natura 2000-alueisiin

5. Johtopäätökset Natura-arvioinnin tarpeesta

6. Lähteet

7. Liitteet

1. Johdanto

1.1. Natura-arvioinnin tarve

Natura-arviointi perustuu luontodirektiivin (92/409/EY) 6 artiklaan, joka velvoittaa selvityksiin hankkeiden vaikutuksista Natura 2000-verkostoon kuuluvien alueiden luonnonarvoihin. Natura-arviointi katsotaan tarpeelliseksi, jos hanke luonnonsuojelulain 65§:n mukaan todennäköisesti merkittävästi heikentää Natura 2000-verkostoon sisällytetyn alueen niitä luonnonarvoja, joiden suojelemiseksi alue on otettu Natura 2000-verkostoon.

65 §: Hankkeiden ja suunnitelmien arviointi; 'Jos hanke tai suunnitelma joko yksistään tai tarkasteltuna yhdessä muiden hankkeiden ja suunnitelmien kanssa merkityksellisesti heikentää valtioneuvoston Natura 2000 –verkostoon ehdottaman tai verkostoon sisällytetyn alueen luonnonarvoja, hankkeen toteuttajan tai suunnitelman laatijan on, jollei hankkeeseen ole sovellettava ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (468/94) 2 luvussa annettua arviointimenettelyä, asianmukaisella tavalla arvioitava nämä vaikutukset. Sama koskee hanketta tai suunnitelmaa alueen ulkopuolella, jolla todennäköisesti on alueelle ulottuvia merkittäviä haitallisia vaikutuksia.'

Alueen luonnonarvojen heikentymistä voi pitää merkittävänä, jos suojeltavan lajin tai luontotyyppin suojelutaso ei hankkeen toteuttamisen jälkeen ole suotuisa. Suotuisan suojelun taso edellyttää, että 1) luontotyyppin rakenteelliset ja toiminnalliset ominaispiirteet, 2) sille ominaisten lajien elinympäristö ja 3) suojeltujen lajien luontainen levinnäisyysalue säilyy pitkällä aikavälillä mahdollisimman vakaana.

2. Ounasjoki ja Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi Natura 2000 -alueet

2.1.Ounasjoen suojellut luontotyypit

Ounasjoki (FI 1301318) on sisällytetty Suomen Natura 2000-verkostoon luontodirektiivin perusteella (SCI-alue). Natura-alueen ilmoituslomakkeen mukaan Ounasjoen alueella suojelu kohdistuu luontodirektiivissä esitetyistä luontotyypeistä Fennoskandian luonnontilaisiin jokireitteihin (95%), pohjoisiin, boreaalisiin tulvaniittyihin (4%) ja **Alnus glutinosa* ja *Fraxinus excelsior*-tulvametsiin (1%). Luontodirektiivin liiteluottelossa I on tähdellä (*) merkitty sellaisia EU:n alueella esiintyviä luontotyyppisiä, jotka ovat vaarassa hävitä ja joiden suojelussa yhteisöllä on erityinen vastuu (=ensisijaisen tärkeät eli priorisoidut luontotyypit).

Luontotyyppillä tarkoitetaan luontodirektiivissä sellaisia maa- ja vesialuetyyppejä, joita luonnehtivat tietyt abioottiset (kuten maaperä- ja vesiolosuhteet) ja bioottiset (kasvillisuus ja eläimistö) ominaispiirteet.

Luontodirektiivissä esitettyjen alueen luontotyyppien kuvailun lähteenä on käytetty Natura 2000 – luontotyyppiopasta (Airaksinen, Karttunen, 1998).

2.1.1. Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit (3210)

Fennoskandian luonnontilaiset jokireitit ovat luonnontilaisia tai lähes luonnontilaisia jokireittejä tai niiden osia boreaalisella tai hemiboreaalisella vyöhykkeellä. Vesi on niukkaravinteista, ja veden pinnan vuodenaikainen korkeusvaihtelu on suurta. Talvella vedenpinta jäätyy. Veden pinta on korkealla erityisesti keväisin. Jokireitit ovat vaihtelevia, niissä voi olla vesiputouksia, koskia, suvantoja ja pieniä järviä. Veden ravinnepitoisuus on suurin jokisuulla jokiveden kuluttavan ja kuljettevan vaikutuksen vuoksi.

2.1.2. Tulvaniityt (6450)

Pohjoisia, boreaalisia tulvaniittyjä tavataan talvella jäätyvien suurien jokien varsilta. Ne ovat tulvavaikutuksen alaisia ja aiemmin niitä on käytetty heinäniittyinä. Nykyään käyttö on loppunut. Käsittää niityt, jotka eivät ole vielä pahoin kasvaneet umpeen ja pensoittuneet. Kasvualusta on tulvamaannosta, joka koostuu lajittuneista, tulvan tuomista kerroksista. Aidoilla tulvaniityillä pohjakerroksen kasvillisuus puuttuu miltei kokonaan. Suomessa edustavimmat alueet ovat Ounasjoen varrella.

2.1.3. *Alnus glutinosa* ja *Fraxinus excelsior*- tulvametsät* (91E0)

Alnus glutinosa ja *Fraxinus excelsior*- nimestä huolimatta (tervaleppä-saarnisekametsä) Ounasjokivarren tulvametsillä ei tarkoiteta kyseistä luontotyyppiä, joka on esiintymiseltään eteläisempi.

Tulvametsät ovat käsitteenä ja luontotyyppinä Suomessa huonosti tunnettu eikä varsinaisia tulvametsätyyppejä ole kuvattu. Määritteellä tulvametsä tarkoitetaan yleensä jokien mukanaan kuljettaman aineen sedimentoitumisen seurauksena muodostuneilla mailla olevia vuosittaisen tulvan alaisia metsiä.

Boreaalisella vyöhykkeellä kyseisen luontotyyppin voidaan käsittää tarkoittavan kaikkia vuosittaisen säännöllisen tulvan alaisia puustoltaan luonnontilaisia tai lähes luonnontilaisia metsiä. Kasvillisuudeltaan tulvametsät muistuttavat lehtoja tai lehtomaisia metsiä, mutta juuri tulvavaikutus on ehdoton edellytys kasvillisuuden rehevyyden säilymiselle.

2.2. **Ounasjoen Natura 2000 -alueen kuvaus**

Ounasjoki on n. 300 km pitkä, joista ensimmäiset 100 km joki on koskinen ja virtaus nopeaa. Pudotusta on n. 115 m. Joen leveys vaihtelee 60-300 m. välillä. Sirkkan kylästä Alakylään on 60 km pituinen suvantojakso, jossa joki virtaa suoalueiden lävitse. Yläosastaan joki on luonnontilainen, vesi on niukkaravinteista ja lievästi humuspitoista.

Alakylän kohdalta alkaa joessa taas koski- ja nivajakso, mutta viimeiset n. 30 km on virtaus hidasta suvantojaksoa Ounasjokisuistossa. Alajuoksulla vesistön humus- ja ravinnepitoisuudet hieman kasvavat, mutta ravinnepitoisuudet ovat edelleen karulle vedelle ominaisia.

Ounasjokisuiston saaret muodostavat alueen tulvaniittyalueet. Suisto on myös linnustollisesti arvokas alue.

Ounasjoen suojelunpiiriin kuuluu Ounasjoen vesialue ja Ounasjoen suiston saaret. Suojelun toteuttamiskeinona laki Ounasjoen erityissuojelusta 703/83 (suojelu voimalaitosrakentamiselta), vesialue on suojeltu vesilain nojalla ja suiston saaret rakennuslailla (Natura 2000 -tietolomake).

2.3. Ounasjoen kalakanta

Joen yläosassa on melko hyvä taimenkanta. Muualla joessa sen kannat ovat heikot. Sisävesien taimenmuodot (*Salmo trutta*) on merkitty uhanalaisluettelossa (Rassi, Alanen ym. 2000) luokkaan silmälläpidettävät lajit (NT). Uhanalaisuuden syinä pidetään kalastusta, vesistöjen rakentamista ja ruoppaamista, niiden likaantumista, rehevöitymistä ja kemiallisia haittavaikutuksia.

Harjuskanta (*Thymallus thymallus*) on luontainen ja hyvä.

Myös siikakanta (*Coregonus lavaretus sp.*) on luontainen, mutta jokeen on istutettu lisäksi myös vaellus-, plankton- ja pohjasiikaa.

2.4. Ounasjoen linnusto

Natura tietolomakkeen mukaan Ounasjoella esiintyy seitsämän lintudirektiivin liitteen I mukaisesti erityisiä suojelutoimia vaativaa lintulajia. Lajiesittelyjen lähteenä on käytetty kirjaa Suomen eläimet, linnut (päätoimittaja Olavi Hilden, 1984) ja kanta-arvioiden lähteenä kirjaa Muuttuva pesimälinnusto (Väisänen, Lammi, Koskimies, 1998).

2.4.1. Kurki *Grus grus*

Kurki pesii miltei koko maassa, yleisimpänä Pohjanmaalla ja Kainuussa laajoilla rauhallisilla suoalueilla. Laakea pesäkeko sijaitsee harvapuissa, märillä suonlaiteilla. Munia 2 joita uros ja naaras hautovat 29-30 vrk. Poikaset lentävät 10 viikkoisina. Ravintona on pikkueläimet noin sammakon ja sisiliskon kokoisiin, marjat, jyvät ja juuret. Muutolla kurjet pysähtyvät viljelyksille. Suomen keskikanta on n. 5000 paria.

2.4.2. Laulujoutsen *Cygnus cygnus*

Pesii Keski- ja Pohjois-Suomessa matalissa järvissä ja laajoilla rimpisoilla. Vesikasveista ja sammalista koottu korkea kekopesä on veden ympäröimällä mättäällä tai hetteisellä suorannalla. Munia 2-6, naaras hautoo 31-38 vrk. Poikaset lentävät n. 3 kk vanhoina. Ravintona upos- ja rantakasvit, pikkueläimet. Joutsenpari solmii elinikäisen liiton n. 2- tai 3-vuotiaina. Elinikä n. 10-15 vuotta. Kotipaikkauskollinen pari saapuu vuodesta toiseen samalle pesäpaikalle. Muutolla levähtää matalilla ruohoisilla järvillä. Keskikanta n. 1500 paria.

2.4.3 Liro *Tringa glareola*

Liro on Suomen runsaslukuisimpia kahlaajia. Valta-alue on Pohjois-Suomi, mutta pesii koko maassa aukeilla, vähäpuissa soilla ja luhtaniityillä. Korsilla ja lehdillä vuorattu pesäkuoppa sijaitsee suomättään varvikossa tai saraikossa. Munii touko-kesäkuussa neljä kokoonsa nähden

miltei suuhteettoman suurelta vaikuttavaa munaa. Uros ja naaras hautovat 23 vrk. Lentopoikaset 4 vk. Ravinto hyönteiset, madot, nilviäiset. Muuttoparvet levähtävät rantaniityillä. Suomen keskikanta n. 250 000 paria.

2.4.4. Suokukko *Philomachus pugnax*

Levinneisyydeltään pohjoinen laji, esiintyy koko maassa, mutta pesii pääosin Pohjois-Suomen märeillä rimpinevoilla ja laajoilla rantaniityillä. Keväällä pesimäpaikoilla näyttävät soidinmenot kohoumalla niityllä tai suon keskellä. 'Turnajaisuroksilla' eriväriset suuret höyhenkaulukset ja parilliset niskatöyhdöt. Erikoista on, että valkokauluksiset ns. satelliittikoiraat eivät joudu taistelemaan parhaista soidinreviireistä, vaan pääsevät loisimaan ja parittelemaan usein salaa valtaa pitävien vahvimpien koiraiden alueilla. Naaras huolehtii n.22 vrk 4 munan hautomisesta tiheässä heinikossa. Lentopoikaset 23 vrk. Ravinto hyönteiset, nilviäiset, madot ja äyriäiset. Muutolla ruokailee usein pelloilla. Keskikanta 30 000 paria.

Suomen uhanalaisluokituksessa laji on ilmoitettu silmälläpidettäväksi, taantuneeksi (St). Syynä on avoimien maiden sulkeutuminen, mm. niitty- ja hakamaiden ym. avointen kenttien sulkeutuminen ja metsittyminen laidunnuksen ja niiton loputtua.

2.4.5. Vesipääsky *Phalaropus lobatus*

Pohjoinen laji, joka pesii runsaimpana Tunturi-Lapissa ruohikkorantaisissa suolammissa, järvenpoukamissa ja jokisuistoissa. Täydellinen sopeutuminen vesielämään. Hyvin kesy. Pesä on märällä niityllä tai mättäällä. Mieltynyt pesimään lapintiirayhdyskunnissa. Erikoista käyttäytymisessä perinteisten sukupuoliroolien vaihtuminen. Naaras on suurempi ja kirkkaamman värinen ja aloitteentekijä parittelussa. Mahdollisuuksien mukaan myös moniavioinen. Uros huolehtii 4 munan hautomisesta (kesäkuu, 17-19 vrk) ja poikasten kasvattamisesta. Poikaset lentävät 18-20 vrk. vanhoina. Ravinto hyönteiset ja niiden toukat, vesihämähäkit. Suomen keskikanta 15 000 paria.

2.4.6. Lapintiira *Sterna paradisaea*

Pesii Oulujärvestä pohjoiseen järvissä ja lammissa. Pesä syvennys paljaalla hietikolla, kalliolla tms. paikassa. Uros ruokkii munivaa naarasta, pari pysyy yhdessä vuosikaudet. Munia 2, uros ja naaras hautovat 21-22 vrk. Poikaset lentävät 24-30 vrk. Poikaskuolleisuus suuri, vaikka emot puolustavat pesää raivokkaasti. Käy myös ihmisen kimppuun. Pitkäikäinen laji; jopa 29-vuotias yksilö tavattu. Talvehtii Etelä-Mantereella saakka, joten muuttomatka yhteen suuntaan jopa 15 000 km. Ravinto vesien yllä parveilevat hyönteiset ja niiden toukat, äyriäiset. Syöksysukeltaa pikkukalaa. Suomen keskikanta 55 000 paria.

2.4.7. Sinirinta *Luscinia svecica*

Sinirinta on meillä Lapin lintu, 'Lapin satakieli', jonka laulu on itseasiassa monivivahteisempaa kuin itse satakielen. Pesii Tunturi- ja Metsä-Lapin rehevissä tunturikoivikoissa, pajukkoisilla niityillä, soiden reunoilla ja jokivarsilla kuivista heinistä rakennetussa pesäkuopassa mättään tai

pensaan juurella. Naaras hautoo kesäkuussa 6-7 munaa 13-15 vrk. Poikaset ovat pesässä n. 12-13 vrk. Pyydystää ravinnoksi hyönteisiä pääosin maasta. Syksyllä myös marjat ja siemenet. Suomen keskikanta 130 000 paria.

2.5. Ounasjoen linnuston D I-lajien suojeluarvo ja uhanalaisuusindeksit

Erityisiä suojelutoimia vaativien lajien suojeluarvoa ja uhanalaisuutta kuvaavassa taulukossa 1 (Liite 2) on käytetty lähteenä artikkelia Kosteikkojen linnuston suojeluarvo (Mikkola-Roos, M. 1996). Huomioitavaa on, että kanta-arviot vaihtelevat jonkin verran lähteestä ja vuodesta riippuen. Liitteestä 1 on selitykset taulukoissa 1 ja 2 käytetyille merkinnöille

2.6. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi –alueen suojellut luontotyytit

Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi –alue (FI 130 0606) on sisällytetty Suomen Natura 2000-verkostoon luontodirektiivin ja lintudirektiivin perusteella (SCI ja SPA –alue). Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi –alueella suojelu kohdistuu vuorten alapuolisiin tasankojokiin, joissa on *Ranunculus fluitans* ja *Callitriche-Batrachium*-kasvillisuutta (2%), *aapasoihin (80%), *boreaalisiin luonnonmetsiin (3%), *puustoihin soihin (5%) ja **Alnus glutinosa* ja *Fraxinus excelsior*-tulametsiin (5%). Tulvametsätyyppi on sama kuin Ounasjoen suojelukohteiden kuvauksen yhteydessä esitelty.

2.6.1. Pikkujoket ja purot, vuorten alapuoliset tasankojoket(3260)

Tähän luontotyyppiin kuuluu vuorten ja tasankojen luonnontilaisia virtaavia pikkujokia ja puroja, joiden veden pinnan taso on kesällä alhainen ja joissa esiintyy vedenalaista tai kelluslehtistä kasvillisuutta. *Ranunculus fluitans* ja *Callitriche-Batrachium*-kasvillisuudella tarkoitetaan vesitähkien (*Callitricheaceae*, vesitähkien-suku) ja sätkimöiden (*Ranunculus aquatilis*-ryhmä, alasuku *Batrachium*) esiintymiä.

2.6.2. Aapasuot (7310)*

Pohjoisboreaalisen vyöhykkeen aapasuot ovat oligo-mesotrofisia rimpien ja jänteiden muodostamasta mosaiikista koostuva luontotyyppi. Aapasuot ovat yleensä laajoja soita, joiden vesistä keskeinen osa tulee lumensulamisvesistä, jotka keväisin seisovat suolla.

2.6.3. Puustoiset suot (91D0)*

Tämä luontotyyppi käsittää havu- tai lehtipuisia suometsiä. Boreaalilla vyöhykkeellä tämä on laaja-alainen luontotyyppi, johon tässä yhteydessä luetaan kuuluviksi useimmat suoymdistelmiin kuulumattomat puustoiset suot.

2.6.4. Luonnonmetsät (9010)*

Boreaaliset luonnonmetsät sisältää vanhat luonnonmetsät, luonnontilaiset paloalat ja palon jälkeen luonnontilaisina kehittyneet nuoret lehtipuumetsät. Vanhat luonnonmetsät ovat joko metsien kliimaksi tai myöhäisiä sukkessiovaiheita, joihin ei ole vaikutettu ihmisen toimesta.

2.7. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi Natura 2000 -alueen kuvaus

Alue on pohjoisen Peräpohjolan tyypillinen aapasuokokonaisuus, joka on linnustoltaan arvokas. Alue sisältää vaihtelevaa aapasuo- ja järviluontoa. Suotyyppejä on useita. Pinta-ala on 9 831 ha. Alueen suojelu on toteutettu suurimmaksi osaksi (77.2% 1.2.1999). Kuortano-Saivinvuoma alue kuuluu soidensuojeluohjelmaan (SSO) ja Launijärven alue on varattu seutukaavassa luonnonsuojelualueeksi (SL 936). Loppuosan suojelu tullaan toteuttamaan luonnonsuojelulain ja rakennuslain nojalla.

2.8. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueen luontodirektiivin liitteen II lajit

Luontodirektiivin liitteen II lajeilla tarkoitetaan yhteisön tärkeinä pitämiä eläin ja kasvilajeja, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisiä suojelutoimia alueella. Uhanalaisuustietojen lähteenä on käytetty uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmän esipainosta (Rassi, Alanen, Kanerva, Mannerkoski, 2000).

2.8.1. Karhu *Ursus arctos*

Karhua tavataan harvalukuisena lähes koko maassa. Esiintymisen painopiste on Itä- ja Pohjoissuomessa. Karhunmetsästys on Suomessa sallittu, mutta on rajoitettu metsästysajoin ja alueellisesti. Karhu on merkitty uhanalaisuus luettelossa silmällä pidettäväksi, harvinaiseksi lajiksi (Sh). Uhanalaisuuskriteerinä on ohjeellinen populaation arvioitu koko, joka on vähemmän kuin 5000 lisääntymiskykyistä yksilöä. Uhanalaisuuden syyt ja uhkatekijät ovat pyynti ja laitton metsästys.

2.8.2. Saukko *Lutra lutra*

Saukkoa tavataan koko maassa, mutta esiintyminen on laikuttaista. Laji on mahdollisesti monin paikoin joutunut väistymään hävittyään minkille ravintokilpailussa. Saukko on rauhoitettu. Uhanalaisluettelossa laji on merkitty silmälläpidettäväksi, taantuneeksi (St). Uhanalaisuuden syyt ovat pyynti, kemialliset haittavaikutukset, vesien likaantuminen ja rehevöityminen ja vesien rakentaminen. Lisäksi uhkatekijäksi lajin säilymiselle katsotaan häirintä ja liikenne.

2.8.3. Lettorikko *Saxifraga hirculus*

Letoilla, etenkin koivuletoilla, lettoniityillä ja lähteiköissä esiintyvä kalkinsuosijalaji. Varsi pysty, haaraton, monilehtinen, yläosasta ruskeakarvainen. Lehdet suikeita ja ehytlaitaisia. Kukat vaaleankeltaisia ja punapilkkuisia. Esiintymisen painopiste Keski- ja Pohjois-Suomessa. Laji on harvinaistunut ja on rauhoitettu Oulun läänin eteläpuolella (Retkeilykasvio). Uhanalaisluettelossa lettorikko on merkitty silmälläpidettäväksi, taantuneeksi lajiksi (St). Uhanalaisuuden kriteerinä on ohjeellinen vähintään 10% pieneneminen populaatiossa viimeisen kymmenen vuoden aikana, joka on havainnoidu suoraan populaatioissa, esiintymisalueiden pienemisessä ja/tai esiintymisalueiden laadun huononemisessa. Uhanalaisuuden syyt ovat ojitukset, turpeenotto ja rakentaminen. Uhkatekijänä on myös vesistöjen rakentaminen ja esim lähteikköjen hyödyntäminen.

2.9. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueen lintudirektiivin liitteen I lintulajit

Alueen lintudirektiivin liitteen I lajeista on jo esitelty Ounasjoen Natura 2000 –alueen esittelyn yhteydessä vastaavat lajit, jotka esiintyvät myös Ounasjoen linnustossa (kurki, joutsen, liro, sinirinta, suokukko ja vesipääsky).

Lähdetiedot ovat samat kuin Ounasjoen alueen esittelytiedoissa.

Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueen lintudirektiivin liitteen I lajien esittelyssä taulukossa 2 (liite 3) on ilmoitettu uhanalaisuusindeksit ja uhanalaisuusluokitus Suomessa ja EU-alueella, sekä suojeluarvo.

Seuraavassa lajien lyhyessä esittelyssä käyttäytymis- ja lisääntymisbiologiaa ei ole käsitelty, koska suunnittelualue ei sijaitse suojelualueella tai sen välittömässä läheisyydessä. Lajitietoihin on lisätty Suomen keskikanta-arvio ja mahdollinen uhanalaisuusluokitus.

Alueella esiintyvä uhanalainen direktiivilaji on ampuhaukka (*Falco columbarius*), jonka keskikanta 2300 paria. Laji on Suomessa ilmoitettu vaarantuneeksi populaation 20% viimeisen kymmenen vuoden ja 10% viimeisen kolmen vuoden aikana tapahtuneen vähentymisen vuoksi. Vähentymisen syynä pidetään kemiallisia haittavaikutuksia; ympäristömyrkyjä ja torjunta-aineita.

Alueella esiintyviä direktiivilajeja ovat myös helmipöllö (*Aegolius funereus*, n. 15 000 paria), hiiripöllö (*Surnia Ulula*, n. 4000 paria), kapustarinta (*Pluvialis apricaria*, n. 60 000 paria) ja metso (*Tetrao urogallus*, n. 140 000 paria). Metso on Suomessa ilmoitettu uhanalaisluokitukseen silmälläpidettäväksi lajiksi (NT). Syynä pidetään metsien ikärakenteen muutoksia, vanhojen metsien, kookkaiden puiden ja kuloalueiden häviämistä sekä pyyntiä.

Lisäksi alueella esiintyviin lintudirektiivissä I esitettyihin lajeihin kuuluvat palokärki (*Dryocopus martinus*, n. 11 000 paria), pohjantikka (*Picoides tridactylus*, keskikanta 17 000 paria, NT, uhanalaisuuden syynä vanhojen metsien häviäminen), pyy (*Bonasa bonasia*, n. 260 000 paria), sinisuohaukka (*Circus cyaneus*, n. 3000 paria. Kuuluu uhanalaisluokkaan silmälläpidettävät), suopöllö (*Asio Flammeus*, n. 5000 paria) ja varpuspöllö (*Glaucidium passerinum* keskikanta 10 000 paria).

3. Suunnittelualue

Ounaslohen ranta-asemakaava-alueet sijaitsevat Kittilän kunnassa Ounasjoen länsipuolelle joen Sirkan ja Raattaman välisellä osuudella. Kaava-alue on 233,4340 hehtaaria. Kaavalla muodostetaan 32 korttelia, joissa on 49 rakennuspaikkaa. Kokonaisuudessaan suunniteltu rakennusala on 29 800 k-m². Joen rantaviivaa kaavoitusalueella on 11.11 km.

4. Hankkeen vaikutukset Natura 2000-alueisiin

Natura-arvioinnissa keskitytään niihin luonnonarvoihin, joiden perusteella Ounasjoki ja Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueet on valittu Suomen Natura 2000 –suojeluohjelmaan kuuluviksi. Selvityksessä pyritään saamaan vastaus siihen, säilyykö luontotyyppien rakenteelliset ja toiminnalliset ominaispiirteet, tyypillinen lajisto ja luontainen levinneisyys pitkällä aikavälillä vakaana. Huomio on kiinnitetty varsinkin luontodirektiivin liitteen I ja II erityisiä suojelutoimia vaativiin lajeihin.

4.1. Ounasjoki

4.1.1. Maankäytön vesistövaikutukset

Suomessa keskeisimmät kuormitusta aiheuttavat maankäyttömuodot ovat maatalous, metsätalous ja turvetuotanto. Maankäytön kuormitus on osa kokonaiskuormitusta, johon kuuluvat pistekuormitus, hajakuormitus, laskeuma ja luonnonhuuhtouma. Pistekuormituksen lähde voidaan tarkasti määrittää; esim. kalankasvatustilat, turvetuotanto. Hajakuormituksessa lähdettä ei voi tarkasti määrittää, vaan kuormitusta tulee esim. pelloilta, karjataloudesta, metsätaloudesta ja haja-asutuksesta. Laskeuma on ilmakehästä tulevaa märkä- ja kuivalaskeumaa. laskeuman mukana vesistöön joutuu ravinteita ja happamoittavia yhdisteitä. Luonnonhuuhtouma tarkoittaa sitä, että vesistöihin huuhtoutuu tietty määrä ravinteita ja muita aineita huolimatta siitä, onko alueella ihmisen toimintaa vai ei.

Valuma-alueen maankäytön seurauksena vesistöön huuhtoutuu kiintoainetta, humusta, metalleja (yleensä rauta), ravinteita (erityisesti typpi ja fosfori). Kuormittavista aineista merkittävimmät ovat ravinteet, jotka aiheuttavat rehevöitymistä vesistössä. Kiintoaines aiheuttaa liettymistä. Jos aines on orgaanista se kuluttaa vesistön happivarjoja.

Haja-asutukset aiheuttama kuormitus on yleensä kokonaisfosfori- (0.1-0.64 kg/as/v). fosfaattifosforin-, kokonaistypin- (1.03-2.4 kg/as/v) ammoniumtypin- ja nitraattityypin kuormituksen kasvu. Myös hygieniaa indikoivien bakteerien määrä kasvaa.

Rehevöitymisen haitat ilmenenevät levien ja vesikasvien määrän ja kasvun lisääntymisenä, joka on seurausta ravinnepitoisuuksien noususta. Sen seurauksena vesistön happivarat pienenevät, joka aiheuttaa mm. muutoksia kalastossa. Rehevöityneissä vesistöissä särkikalat lisääntyvät ja arvokalat vähenevät, kaloissa esiintyy mm. makuvirheitä ja syyskutuisilla kaloilla ilmenee lisääntymisongelmia.

4.1.2. Hankkeen vaikutukset Ounasjoen suojeltuihin luontotyyppisiin

Ounasjoen vedenlaatu on yläjuoksulla luonnontilainen ja niukkaravinteinen. Yleiseltä käyttökelpoisuudeltaan ja laatuluokituksesta Ounasjoen vedenlaatu on hyvä. Haja-asutus lisää vesistön kokonaiskuormitusta, mutta erilaisilla vesien suojelumenetelmillä mahdollisia vesistövaikutuksia voidaan vähentää huomattavasti.

Vesistövaikutuksia arvioitaessa on otettava huomioon hankkeen mittakaava, vesistön koko ja lisäkuormituksen sietokyky. Ounasjoki on suurin maamme rajojen sisällä virtaava rakentamaton joki, joka on n. 300 km pitkä. Alueelle tulee uusia rakennuksia rantaviivaan n. 10 km matkalle. Suunniteltu rakennusala on paikallisesti suhteutettuna kuitenkin aika suuri (yht. 29 800 k-m²). Rakennusten jätevesien käsittely on suunniteltu 1.1.2004 voimaan tulleen asetuksen (Talousjätevesien käsittely vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla) mukaisesti. Uuden asetuksen mukaiset laitteet ovat puhdistusteholtaan riittäviä.

Rakennusaikaisten vaikutusten arvioinnissa käytettiin Riverlife-projektin laatimaa vesistökohtaisen kokonaiskuormituksen arviointiin laadittua arviointilomaketta, jonka mukaan tarkastellun

toimenpiteen rehevöittävä ravinnekuormitus on todennäköisesti merkityksettömän pieni. (http://www.vyh.fi/ympsuoprojekti/lifeppo/ptj/EUTR_arv.htm). Tulosta voi pitää suuntaa-antavana. Käytössä ei ollut juuri rakentamisen aiheuttamia vaikutuksia vesistöön, vaan sen sijaan käytin vaikuttavana muuttujana metsänhakkuuta, jonka katsoin vastaavan parhaiten rakentamisen aikaisia maankäytön toimenpiteitä.

Ounasjoella suojelu kohdistuu pääasiassa (95%) luontodirektiivissä esitetyistä luontotyypeistä fennoskandian luonnotilaisiin jokireitteihin. Hankkeen ei kokonaisuudessaan voi katsoa vaarantavan suojellun luontotyyppin ominaispiirteitä. Vesistöihin kohdistuu aina luontaista huuhtoumaa, ja esim. luonnontilaisten alueiden fosforihuuhtoumat ovat n. 4.0-5.6 kg/km² vuodessa koko maassa. Typpihuuhtouma Pohjois-Suomessa n. 100 kg/km² vuodessa (Kauppi, 1978). Ounasjoen vesialue on laaja, joten laimentumissuhde on suuri ja vesistön voi katsoa kestävän hankkeen aiheuttaman lisäkuormituksen ilman vaaraa rehevöitymisestä ja sen aiheuttamista haitoista. Tilannetta ei voi verrata vesistöihin esim. pienten järvien alueilla, joissa loma-asutus saattaa eräissä tapauksissa olla keskeinen rehevöitymistä aiheuttava tekijä, kun jätevesiä johdetaan suoraan vesistöön tai huolimattomasti maaperään (Hynninen, 1991).

Ounasjoessa on lohikaloja, joita voi pitää veden laadun indikaattorilajeina. Lohikalat ovat kylmän veden kaloja, joille veden optimaalinen happipitoisuus on 8-10 mg/l. Esim. taimenkantojen menestymisen edellytyksenä on, että vesistössä ei esiinny rehevöitymistä. Rehevöityminen aiheuttaa esim. kutusoraikkojen sedimentoitumista ja hapen puutetta, joka saattaa tukahduttaa mädin tai kuoriutuvat poikaset.

Suunniteltu hanke ei vaikuta Ounasjoen suojelluista luontotyypeistä pohjoisiin, boreaalisiin tulvaniittyihin tai **Alnus glutinosa* ja *Fraxinus excelsior*-tulvametsiin, koska luontotyytit eivät sijaitse hankkeen läheisyydessä.

4.1.3 Linnusto

Ounasjoella esiintyville lintudirektiivin liitteen I lajeille ei aiheudu haittaa hankkeesta. Lajeille keskeiset lisääntymis-, ruokailu- tai muuttojen aikaiset levähtämisalueet eivät sijaitse suunnittelualueella, sen läheisyydessä tai Ounasjoen virtaavassa vedessä. Tärkeitä elinympäristöjä kyseisille lajeille ovat usein vaikeakulkuiset suot, joihin ympäristön lisääntyvä asukasmäärä ja liikenne varsinkaan kesäisin pesimäaikaan ei vaikuta. Lajeja ei ole myöskään luokiteltu Suomessa uhanalaisiksi. Ainoastaan suokukko on luokiteltu silmälläpidettäväksi, taantuneeksi lajiksi, mutta syynä on sopivien soidinpaikkojen umpeenkasvaminen.

Ounasjoen alueen arvokkaimmat lintuvedet keskittyvät Ounasjokisuistoon (Rahko, Isomäki 1995).

4.2. Kuortano-Saivinvuoma-Launio-alue

Hanke ei vaikuta Kuortano-Saivinvuoma-Launio Natura 2000- ja soidensuojelun alueen suojeltujen luontotyyppien tai lajien suotuisan suojelun tasoon millään tavoin. Alue sijaitsee suunnittelun alueen vastakkaisella rannalla, jonne ei ole tieyhteyksiä. On epätodennäköistä, että tulevissa rakennuksissa majoittuvien turistien liikkuminen alueella lisääntyisi häiritsevissä määrin. Alueella elävien uhanalaisten lajien suojavyöhykkeet eivät myöskään ulotu suunnittelun alueelle (Kojola, Lapin ymp. keskus, Kaipiainen, Suomen ymp. keskus, UHEX-rekisteri, suull. ilm.). Lintudirektiivin liitteen I mukaiseen lintulajistoon ei kuulu Suomessa erityisesti uhanalaisia lajeja.

5. Johtopäätökset Natura-arvioinnin tarpeesta

Hankkeen yhteydessä ei laadittu erityistä Natura-arviota, vaan edellä perustellussa tarveharkinnassa katsottiin osoitetuksi, että hanke ei todennäköisesti merkittävästi heikennä niitä luontoarvoja, joiden suojelemiseksi Ounasjoki ja Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi alueet on otettu Natura 2000-verkostoon. Natura-arvioinnin tarvetta harkitessa otettiin myös huomioon ympäristöministeriön kannanotto Natura 2000-verkoston oikeusvaikutuksista rantarakentamiseen (Ympäristöministeriön muistio, marraskuu 2000), jonka mukaan luontotyyppin suojelutavoitteet eivät estä tai rajoita kalastusta, virkistyskäyttöä tai rakentamista rannoille. Vain erittäin uhanalaisen lajin (esim. saimaannorppa) elinympäristön suojelutavoitteet saattavat edellyttää rajoituksia rakentamiselle. Hankkeen suunnittelualueella tai sen läheisyydessä ei esiinny em. kaltaisia erittäin uhanalaisia lajeja, joiden suojelutavoitteet täytyisi hankkeen suunnittelussa ottaa huomioon.

6. Lähteet

Airaksinen, O. & Karttunen, K. 1998; Natura 2000-luontotyyppiopas. Ympäristöopas 46. Suomen ympäristökeskus.

Hilden (toim.) 1989; Suomen eläimet –linnut. Weilin+Göös, Espoo

Hynninen, P. toim. 1991; Kiiminkijoen vesiensuojelusuunnitelma, Vesi- ja Ympäristöhallinnon julkaisu –sarja A 79, Vesi- ja ympäristöhallinto, Oulun vesi- ja ympäristöpiiri, Kainuun vesi- ja ympäristöpiiri, Helsinki 1991

Hämet-Ahti, L. ym. toim. 1986; Retkeilykasvio, 3. uudistettu painos. Suomen luonnonsuojelun tukiry. Helsinki.

Kauppi, L. 1978; Fosforin ja typen hajakuormitus. Helsinki, Helsingin yliopisto. Lisensiaattityö, Limnologian laitos.

Mikkola-Roos, M. 1996; Kosteikkojen linnuston suojeluarvo - uusi menetelmä arviointiin. Linnut 3/1996.

Natura tietolomake, Ounasjoki Natura 2000-alue; ympäristöministeriö

Natura tietolomake, Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi Natura 2000-alue;
http://www.vyh.n/luosuo/n2000/lap/kittila/0606_1htm

Rahko, P. Isomäki, J. 1995; Ounasjokisuiston linnustoinventointi. Ympäristönsuojelu, Rovaniemen kaupunki ja maalaiskunta 1995.

Rassi, P. Alanen, A. Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2000; Suomen lajien uhanalaisuus. Ympäristöministeriö, Helsinki. Uhanalaisten lajien II seurantatyöryhmä, esipainos.

Väisänen, R. Lammi, E. & Koskimien, P. 1998; Muuttuva pesimälinnusto. Otava, Keuruu.

Ympäristöministeriön muistio. marraskuu 2000; Natura 2000-verkoston oikeusvaikutukset ja toteuttaminen. [HTTP://www.ymparisto.fi/luosuo/n2000/ym/vpnatura/nattay5.htm](http://www.ymparisto.fi/luosuo/n2000/ym/vpnatura/nattay5.htm)

7. Liitteet

Liite 1.

Taulukoiden 1. ja 2. merkintöjen selitykset (Mikkola-Roos, 1996).

Sarakkeessa U on uhanalaisuusindeksi. Luokittelun lähtökohtana uhanalaisten kasvien ja eläinten seurantatoimikunnan mietinnön uhanalaisuusluokat.

U=1, laji ei kuulu uhanalaisten lajien luetteloon

U=5, laji on luokiteltu silmälläpidettäväksi

U=13, laji on luokiteltu vaarantuneeksi

Lisäksi työryhmä käytti kolmea väliluokkaa U=2, U=3 ja U=8 tarkemmaksi luokittelemiseksi.

Sarakkeessa EU on Euroopan uhanalaisuusluokitus. Joissa neljä luokkaa ja kirjaintunnus uhanalaisuudesta

1 = maailmanlaajuisesti uhanalainen laji

2 = lajin esiintyminen on painottunut Eurooppaan ja suojelustatus on epäedullinen

3 = lajin esiintyminen ei ole painottunut Eurooppaan, mutta suojelustatus on epäedullinen

4 = lajin esiintyminen on painottunut Eurooppaan, missä sen kanta ei kuitenkaan ole tällä hetkellä uhattuna

E = erittäin uhanalainen, V = vaarantunut, R = harvinainen, D = taantunut, L = keskittynyt, W = talvikanta keskittynyt

Sarakkeessa SU suomen uhanalaisuusluokittelu, jossa luokat

U = 1, ei kuulu uhanalaisten lajien luetteloon

U = 5, silmälläpidettävä

U = 13, vaarantunut

U = 20, erittäin uhanalainen tai hävinnyt

Perustelusarakkeessa esitelty kannan koko, ja pesimäkannanmuutos 1970-1990

-2/+2 = parimäärä vähentynyt/kasvanut yli 50%

-1/+1 = parimäärä vähentynyt/kasvanut 20-50%

0 = parimäärä muuttunut alle 20%

+/- =parimäärä vaihtelee epäsäännöllisesti ilman selvää suuntausta

SA on suojeluarvo $SA = H \times U / K$, jossa H = uusiutumiskyvyttömyys, K = kannan koon indeksi, U = uhanalaisuusindeksi (katso yllä). Uusiutumiskyvyttömyyden indeksi johdetaan eläimen ruumiinpainosta, joka on sidoksissa moniin lajin biologisiin ominaisuuksiin. Esim. Suomen lajistosta suurimman suojeluarvon saa kiljukotka (33.0) (merkitty uhanalaisluokituksessa hävinneeksi lajiksi) ja pienimmän hippiäinen (0.04).

Liite 2

Taulukko 1. Ounasjoella esiintyvät lintudirektiivin liitteessä I esitettyjen lajien suojeluarvot ja uhanalaisuutta kuvaavat indeksit (Mikkola-Roos, 1996).

Laji	U	EU	SU	Perustelu	SA
Laulujoutsen	5	4/W	1	Suomen kannan osuus merkittävä (24%) Euroopan kannasta (6300 paria), +2	5
Kurki	5	3/V	5 (En kuitenkaan löydä Suomen uhanalaisten listalta)	Taantunut voimakkaasti Euroopassa (52 000 paria), Suomen kanta merkittävä (4000 paria), -1	4
Suokukko	3	4	5	Maailman kanta keskittynyt Eurooppaan, jossa kuitenkin yli 1 milj. paria, taantunut Suomessa, -1	1.32
Liro	3	3/D	1	Taantunut Euroopassa (370 000 paria). Hyvin merkittävä osa (60%) kannasta pesii Suomessa. -1	0.54
Vesipääsky	3		1	Euroopan kanta 160 000 paria. 0	0.96
Lapintiira	1		1	+1	0.4
Sinirinta	1		1	0	0.13

liite 3

Taulukko 2. Kuortano-Saivinvuoma-Launijärvi Natura-alueella esiintyvät lintudirektiivin liitteen I mukaiset lajit Ounasjoen yhteydessä esiteltyjen lajien lisäksi. Lajien suojeluarvo ja uhanalaisuusindeksit(Mikkola-Roos, 1996).

Laji	U	EU	SU	Perustelu	SA
Ampuhaukka	5		5	Euroopan kanta 34 000 paria, -1	2.75
Helmipöllö	5		1	Euroopan kanta 27 000 paria,josta (19%) keskittynyt Suomeen, +/-	2.1
Hiiripöllö	8		1	Euroopan kanta 14 000 paria, josta Suomen osuus merkittävä(14%), +/-	5
Kapustarinta	2	4	1	Maailman kanta keskittynyt Eurooppaan (440 000) paria, -1	0.92
Metso	3		5	Euroopan kanta on 580 000 paria, josta Suomen osuus merkittävä (50 000 paria; 9%). Suomessa alueellisesti uhanalainen. -1	2.1
Palokärki	2		1	Euroopan kanta 270 000 paria. Taantunut Suomessa. -1	1
Pohjantikka	8	3/D	5	Euroopan kanta (53 000 paria) on taantunut. Suomen osuus (28%) kannasta merkittävä(15 000). Kärsii tehometsätaloudesta. -1	2.88
-					

Laji	U	EU	SU	Perustelu	SA
Pyy	1		1	-1	0.25
Varpuspöllö	5		1	Euroopan kanta 33 000 paria, josta Suomen osuus 30 % merkittävä. 0	2.25
Sinisuohaukka	5	3/V	1 (Suomen uhanalaisluettelossa oli kuitenkin luokassa silmläpidettävät)	Taantunut voimakkaasti Euroopassa (22 000paria). Suomen osuus 9%.+	3.25
Suopöllö	5	3/D	1	Taantunut voimakkaasti Euroopassa, missä 19 000 paria. Suomen osuus kannasta merkittävä (11%). +/-	3.13